

אוניברסיטת בר-אילן

להיות אשה זקנה:

הבניית זהות מגדרית נשית בגיל הזיקנה

מגישה: מורן ברק

**עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך
בתוכנית ללימודי מגדר
המחלקה ללימודים בין תחומיים
אוניברסיטת בר-אילן**

תקציר

כאשר מעיינים בנתונים דמוגרפיים הנאספים בישראל וברחבי העולם מגלים כי קיים בסיס עובדתי לטענה כי, במידה רבה, זיקנה היא "עניין של נשים" Ageing is a women's issue. לכן, חלק גדול מהצרכים של האוכלוסייה הזקנה הם, למעשה, צרכיהן של נשים זקנות. הנחת המוצא של עבודה זו היא שהזדקנות היא תהליך המושפע מהשייך המגדרי. "מגדר" ו"גיל" אינם מצבים טבעיים אלא תוצר של הבנייה חברתית התומכת ומשעתקת סדר חברתי מאורגן סביב יחסי כח של גברים כלפי נשים ושל צעירים כלפי זקנים. זהות מגדרית, כמושג, זוכה להתייחסות מחקרית רבה ולמספר תיאוריות המבקשות להגדיר את אופי כינונה, משמעותה והשלכותיה על חיי הפרט והחברה בכללותה. הספרות המחקרית בישראל כמעט ולא עוסקת בקשר בין גיל הזיקנה והזהות המגדרית, הנשית או הגברית. לכן, בבואנו לעסוק בנושא כמו הזדקנות נשית, התמקדות בשאלת הזהות המגדרית יכולה להיות נקודת מוצא משמעותית ליצירת בסיס תיאורטי ראשוני בתחום.

מטרתו של מחקר זה היא כפולה:

1. לבחון מהו אופי הזהות המגדרית ואת אופי כינונה בקרב נשים זקנות בגיל הרביעי.
2. האם זהות בגיל הרביעי היא עדיין זהות מגדרית? במלים אחרות, האם זהות מגדרית עדיין

רלוונטית ומהווה מרכיב מרכזי בתפיסת הזהות העצמית בקרב אותן נשים?

לצורך מענה על שאלות אלו נבחרה שיטת המחקר האיכותני. הממצאים נאספו באמצעות ראיונות חצי מובנים. ניתוח הממצאים התבסס על ספרות מחקרית רלוונטית. מניתוח הממצאים עולה כי מאפיינים רבים המגדירים את המגדר הנשי אינם רלוונטיים עוד בגיל הרביעי. חוסר משמעותן של הגדרות חברתיות מקובלות ל"נשים" ו"נשיות" יכולים ליצור קונטקסט בעל מאפיינים א-מגדריים. יחד עם זאת, העלמותם (או כמעט היעלמותם של מאפייני המגדר) אינם יוצרים דמות א-מגדרית חדשה ומנותקת מהקונטקסט החברתי הקודם. דמות א-מגדרית זו קיימת באופן תיאורטי בלבד. הנשים המרואיינות מבקשות להיאחז בפרופיל המגדרי הקיים והמוכר, מתקשות להינתק ממנו. מכיון שלא קיימות עבורן חלופות להתמודדות עם השינויים הללו, הדים של המאפיינים המקובלים של המגדר הנשי ממשיכים להתקיים בתפיסתן העצמית ולפיכך בזהותן. מחקר זה מבקש לבטל את הרעיון, העולה במחקרים שונים, שהזיקנה יכולה לספק שדה מחקר אפשרי לבחינת סדר חברתי אחר, שאינו מאורגן על בסיס הרעיון המגדרי.